

JOAN ESTELRICH

DIETARIS

A CURA DE
MANUEL JORBA

BARCELONA 2012

QUADERNS CREMA

Publicat per
QUADERNS CREMA

Muntaner, 462 - 08006 Barcelona
Tel. 934 144 906 - Fax. 934 147 107
correu@quadernscrema.com
www.quadernscrema.com

© 2012 by Hereus de Joan Estelrich
© de l'edició, l'epíleg i la cronologia, 2012 by Manuel Jorba Jorba
© d'aquesta edició, 2012 by Quaderns Crema, S.A.U.

Drets exclusius d'edició:
Quaderns Crema, S.A.U.

Aquest llibre ha comptat amb la col·laboració de l'Institut Català
de les Empreses Culturals

Generalitat de Catalunya
**Institut Català
de les Empreses Culturals**

A la coberta, Estelrich al balneari de Rigi Kaltbad (Suïssa) el 1930

ISBN: 978-84-7727-538-1
DIPÒSIT LEGAL: B. 27 908-2012

AIGUADEVIDRE *Gràfica*
QUADERNS CREMA *Composició*
ROMANYÀ-VALLS *Impressió i relligat*

PRIMERA EDICIÓ *novembre de 2012*

Sota les sancions establertes per les lleis,
queden rigorosament prohibides, sense l'autorització
per escrit dels titulars del copyright, la reproducció total o
parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment mecànic
o electrònic, actual o futur—inclouent-hi les fotocòpies i la difusió
a través d'Internet—, i la distribució d'exemplars d'aquesta
edició mitjançant lloguer o préstec públics.

6-v-1918, *Ciutat de Mallorca* Em tocava avui entrar de guàrdia i per 4 pessetes he trobat un substitut. La inclusió del meu cas en la llei d'amnistia encara no és del tot segura; m'horroritza el pensament que pogués fallar aquesta esperança. Per paga, passat demà se'n va el capità general i amb ell sos ajudants, uns bons amics. — La revista *Mallorca*, que se baralla amb *La Veü*, publicarà en castellà alguns fragments de la meva conferència. — Carta d'En Hess; m'envia, perquè la hi tradueixi, la conferència que ha de donar en un centre de Sants; és un treball on estudia l'essència del caràcter català i del catalanisme; curiosíssim com a aplicació de psicologia etnològica; encara que mon nom no surti, jo vénc a ésser el protagonista de dit treball. — Conversa amb donya Catalina de les seves i meves intimitats més recòndites; és una estoica que se rebel·la contra l'estoïcisme quan veu l'epicurisme dels altres. — Ella i En Darder ja saben que estic enamorat de Na Rosa; sort que Na Rosa no sembla estar-hi gaire de mi; això me salva; si no, no tindria coratge per a resistir. He acabat de llegir *Juvenilia* de Guillem Colom; facilitat excessiva; paràfrasi inútil i cansada; novitat d'imatges sobre temes i coses del camp; ruralisme; planes que són agricultura en vers; riquesa de llenguatge; folklore; gran sentit de la terra—de sa vall de Sóller i ses muntanyes de Monnàber; absència de grans neguits—d'amor, d'inquietuds, de dubtes; optimisme; enyorança; castedat camperola; llecències deformadores de la paraula (*valtres*, per exemple, per *vosaltres*). — En Pol és un infant; no sap valorar les coses; no és capaç de grans odis ni de grans amors; no penetra les ànimes dels altres, no veu ses aspiracions; deplorarà un petit contratemps d'un altre, però

quedarà indiferent davant una desgràcia moral immensa. Limitació, limitació; atròfia sensorial. — Avui he cantat molt bé; vaig recobrant la veu.

7-v-1918 En la *Noruega literària* de J. de Coussange, queestic llegint, hi ha els estudis biogràfics i fragments de les obres de Petter Dass, Henrik Wergeland, Johan S. C. Welhaven (curiosa la lluita entre Wergeland, romàntic, i Welhaven, clàssic, dins el nacionalisme literari noruec), Camilla Collett, Asbjørnsen, Jørgen Moe, Ana M. Thoresen, Henrick Ibsen (reproduït l'assumpte de sos drames principals), Bjørnson, Jonas Lie, Kielland, Arne Garborg, Knut Hamsun i Johan Bojer: tots tenen uns rostres interessantíssims. — En Leopardi està equivocat: el sentir molt no fa necessàriament desgraciades les persones. He anat avui al bosc de Bellver; quan hi he entrat tot se'm representava amb una grandíssima nitidesa, tot ho sentia fortament, pensava en les inspiracions solitàries dels ascetes, i he tingut instants de felicitat. Àdhuc la dolor, quan l'he penetrada, quan l'he dominada totalment, és esdevinguda plaer. Només les grans passions (amor, glòria, estudi, domini) poden donar estones de felicitat; i diem estones perquè jo no crec en una felicitat contínua; la continuïtat és la negació de la felicitat, perquè és la monotonia. I res més lluny de la felicitat que la *mediocritas aurea*, que el benestar material, que la manca d'aspiracions i altres coses vulgars i humils. — Conferència d'un inspector de segona ensenyança, Rueda, a l'Ajuntament; horrible; no he escoltat cosa més malaurada; el conferenciant estava pendent de ma mirada intensa i àdhuc qualche volta he aconseguit desorientar-lo. Era un experiment delitosíssim. — Na Rosa me mirava desiara; ¿s' enamorarà?, ¿o hi està? — Després de sopar he donat a dos amics meus una verdadera conferència sobre qüestions de religió i moral; durant una hora he parlat d'aquests temes amb una lucidesa, una facilitat de creació de

conceptes, una potencialitat de memòria i una construcció de frases tan perfecta i justa que jo mateix en romanía corpès. Pensava anar-me'n a dormir i per casualitat he parlat d'aquestes qüestions. I m'ha sortit beníssimament. En canvi, quan dono una conferència preparada, tot són inseguretats, temences, vacil·lacions, premiositats. Una càtedra fóra bella cosa per mi. — Recordo de la novel·la, en sentit biogràfic, que publica ara el *Mercuri*, escrita per una dona, aquestes afirmacions: «La virtut és l'orgull de les lletges i el luxe d'algunes riques».

8-V-1918 Al dematí, marxa, molt pesada i quatre dies de permís, vesteixo de paisà, ja d'istiu, i indumentària humil; la porto, però, dignament; la tarda a l'Escola Normal fins a les 7:45 amb Na Rosa i Na Concepció; Na Rosa es trobava malament, era desplaent; presumeixo que no se realitzarà l'excursió que amb elles projectàvem, per a dissabte, a Son Muntaner; he anat a cercar la fotografia que m'havia fet: interessant estic, però trist, fúnebre, amb aspecte malaltís; no m'agrada—millor dit, no agrada als amics—perquè jo no sé judicar-me físicament. Total: una sèrie de sensacions desagradables. Amb gran tristor me colgo. — Un amic francès, simpàtic, seriós, monsieur Guérin, de Toulouse, antic secretari de Junta Socialista, m'ha suggerit i promès apoiar-me de col·laborar a *La Dépêche* de Toulouse. Cal pensar-hi; no m'agrada fer de francòfil a ultrança que pertot veu espions i submarins i dipòsits de gasolina. Cartes de Gili (m'insinua, justament, que segurament me convindrà fer-me soldat de quota de 1.000 pessetes només) i de Na Lola, qui exigeix que jo li torni sos papers, abans d'ella tornar-me els meus. — Comiat afectuós als ajudants del capità general traslladat a Barcelona. — Carta a Hess donant-li impressió favorable de sa conferència. — Menjo poc; estic set o vuit hores a fer la digestió del dinar; tenc escassa gana; però m'aguanto ben fort.

9-v-1918, *Montuïri* He escrit a Martí Esteve (perquè recordi a En Gassol mes lletres sobre traduccions de Leopardi); Pugès (suplicant que m'envii la gratificació de ma col·laboració a *La Veu* durant els dos mesos darrers), a En Casabó (recomanant-li dos assumptes que interessin a En Pol) i a Na Lola (dient-li que no tenc lletres seves—en realitat les tenc totes—i que esper les seves). — A la tarda som arribat a Montuïri; ma mare va millorant; llargament hem parlat dels oncles i parents, que són en majoria uns míseros egoistes, i del meu germà absent que tots enyoram. La tarda era daurada; era un espectacle meravellós contemplar la banda de ponent, estant a un carreró de la part alta de Montuïri; les parets feien de vasa i al fons se destriava la planúria i la muntanya il·luminades del sol de la posta; surava en l'aire una pols d'or; i tots els termes, cel, muntanyes, boscos, conreus, vinyes, sementers, eren diversament il·luminats; cosa de més vivor de llum i harmonia no recordo haver-la vista mai. — M'he pesat: 67 quilos, 5 menys que ara fa mig any; n'estic ben content. — Cada mala passada que m'han feta i que semblava que em portaria a la ruïna ha servit a la fi per a conduir-me a una posició millor de la que jo abans desitjava. — Estim tant la naturalesa i el món que una de les emocions que tenc més sovint cada dia és la de pensar que no podré fruit de les bel·leses que els llibres me diuen que hi ha o m'insinuen, en tots els països de la terra. Voldria passar temporades pertot, per a sentir-ne allavors l'enyorança dolça.

10-v-1918, *Montuïri* En tota acció ben feta no hi cerquis altre premi que la satisfacció única i pura de fer-la; cercar-hi qualsevol altra compensació, i molt més si és ultraterrenal, és voler treure de la caritat un escandalós interès usurari. — Notes preses de *L'art d'écrire enseigné en vingt leçons*, d'Antoine Albalat. — «Un bon vers no té escola», deia Flaubert. — No debuten sinó per lo excepcional, per lo *outré*, per lo

violent i lo rutilant; així fou ma presentació dins *Mallorca*. — És estat sempre després de grans lectures que se'm declarà la vocació literària; quan més de cinc-cents volums de la biblioteca de Maó havien estat llegits o consultats per mi. — He llegit i els llibres m'han ensenyat que jo tenia talent; quan m'he posat a escriure, he llegit i els llibres m'han retornada la inspiració (sobretot *Així parlava Zarathustra*). — La lectura ensenya de des l'ortografia (ma ortografia l'he apresada visualment) fins a la construcció de frases. — Durant llargs anys no he fet altra cosa que imitar (Fígaro, Azorín, Unamuno, Ortega Gasset, Xènius). Però saber imitar és aprendre a no imitar, perquè és habitar-se a reconèixer la imitació, i saber-se'n passar. — «Ce qui me distingue de Pradon», deia Racine, «c'est que je sais écrire». Escriure bé és aleshores pensar bé, sentir bé, expressar-se bé. — L'estil és una creació de forma per les idees i una creació d'idees per la forma. — «Le style», diu Buffon, «est l'ordre et le mouvement qu'on met dans ses pensées». — «Ce que l'on conçoit bien s'énonce clairement, | Et les mots pour le dire arrivent aisément...». — Les bones traduccions són les que conserven més forma de l'original; en totes les que faig tenc aquesta regla present. — Un *sonnet* a aprendre de memòria: el d'Arvers: «Mon âme a son secret, ma vie a son mystère». L'amor que jo sent ara per Na Rosa s'assembla de molt al que és expressat en aqueix *sonnet*. — Com Chateaubriand i Flaubert jo escric mes frases com si fossin destinades a ésser llegides en veu alta. — En Carner ha donat sonoritats novelles a la llengua catalana; entre tots els contemporanis és qui més s'és distingit en aquest aspecte. — Per la lectura se'm desvetlla sovint la imaginació ensopeïda; després d'una lectura fecunda he tingut estones de joia i entusiasme, que em portaven a la felicitat. — He tingut l'audàcia d'emplear els mots *saillants*. — Més val la barbàrie que la fador. — No puc apreciar bé una pàgina si hi ha moltes correccions. Per això, com H. de Balzac, corregeixo mon

estil sobre les proves, o almenys així ho faig sempre que puc. — Juli Vallès en *L'enfant* té una descripció que sembla feta a posta pels ulls de Na Rosa. Quan un està enamorat en tot troba motius per a enrecordar-se de l'amada; és que aquesta està sempre present en la consciència i qualsevol cosa basta—en la lectura, la conversa o la contemplació—perquè se demostri en el pensament. — En les converses no hi cerco que els altres m'ensenyin, sinó ensenyar-me jo mateix; és a dir, posar en joc mon pensament per a què produeixi idees al contacte fecundant amb el pensament de l'interlocutor. — Les notes les hem de prendre en forma de fitxes. Aquestes han de tenir tres objectes: 1.ª Notes d'erudició. 2.ª Cites *saillantes*. 3.ª Transcripció dels propis judicis (crítica, pensaments, reflexions, etc.). — Certes onomatopeies—dic jo—podrien ésser una manera o una contribució a investigar i comparar el sentiment de la natura dels pobles que parlen diverses llengües: *trueno, tro, tonnerre* = igual = *Baum* (alemany), *arbor* (llatí) = *arbre* = diferentment i tots dos onomatopeies. — Durant tot el dia d'avui he llegit; o traduït Leopardi. — És sortida a la *Gaceta* la llei d'amnistia; aviat sabré definitivament si puc ésser encara soldat de quota; per ma família, pel seu benestar, té això una transcendència gairebé decisiva. Si va bé, me n'aniré a Barcelona, ma mare acabarà de curar-se amb tranquil·litat, cridaré a Barcelona mon germà, aquest també se farà de quota, mon pare demanarà el *retiro* i li buscaré un empleu..., etc., etc. Exteriorment, lo que més me sabia greu de morir-me ara és la dolor que a mos pares causaria.

II-V-1918 Consentirem que se'n burlin de les nostres idees, però no dels nostres sentiments. (Caldria analitzar què cosa és sentiment com a concepte oposat a idea). — Avui a la tarda excursió a Son Muntaner amb les professores; gran alegria; però de tornarda no he pogut reprimir la malinconia i la tristor. Na Rosa hi era; estim Na Rosa, i ara més que mai

sento la necessitat de suprimir aqueixa amor. — Amb quina fruïció sensual aquesta tarda esfullava munts de roses i me fregava els pètals pel rostre i pels llavis i el front, i els mossegava! — Gairebé totes les dones que enamoro es creuen de mi que sóc un home que només ha conegut la vida en els llibres, tot cervell, gens de cor: virginitat i fortlesa. — Lletres d'En Hess (sobre la conferència), Na Maria (dient què me sembla si estudiés per a bibliotecària), En Folguera (fent per a octubre o setembre el programa de l'eixida dels amics de *La Revista*), Na Conchita Gómez (trivialitats madrilenyes) i En Duran (m'envia primeres proves de la traducció de Morris, que he d'escurçar perquè càpiga en el volumet de «Minerva»). *La Veu* publica la traducció feta p'En Magraner d'un cant de Leopardi—que jo els vaig enviar—però no diu res de la meva conferència. — La mare de N'Elvir Sans li escriu d'Àvila estant donant-me memòries de part d'En Cambó.

12-V-1918 Unes cinc hores he treballat corregint proves per a *Mallorca*—ma conferència, fragment, en castellà—i per a la col·lecció «Minerva»—més de la meitat de *Noves d'enlloc*; he polit l'estil i resulta ja una traducció catalaníssima, acurada i elegant. — Escric a Guillem Colom (Madrid—enviï llibre a Josep Lleonart), Gili (aviat li demanaré les 1.000 pessetes de la quota), Duran. — Se són embarcats cap a Barcelona En Magraner, En Ramis d'Ayreflor, En Tous i Maroto i En Toni Gelabert. — Vaig donant-me compte que gaudeixo de cert prestigi entre el jovent mallorquí de la meva edat. He presa la resolució de decantar-me de l'amor probable de Na Rosa; ara només se'm representa en la forma d'una dona adusta, intel·lectual però no espiritual, socialment amiga però sense cordial afectuositat, desenganyada o escalivada, d'una bellesa sauvatge i violenta, cara ferrenya amb ulls desmesurats i negres que indiquen duresa, cutis masculí i pagès. — Notes preses del llibre *Noruega literària* per J. de Coussange. —

«Fedrenerminner herlig opprinner, hver gang vi nevner vår Fedre nestavn» («El record gloriós dels nostres avantpassats se desperta cada vegada que pronunciem el nom del nostre fogar»). Bjerregaard—Cant nacional de Noruega. — Faguet ha dit: «Ibsen és un gran creador d'ànimes». — Realitzà el pensament de Kierkegaard, que volia que fossin començades les novel·les després del matrimoni. — Kierkegaard havia ja fundada la religió objectiva per a *ell sol, l'únic*; ambdós donen sa expressió a l'individualisme, que és, verament, el tret essencial del caràcter escandinau. ¿No tindria èxit, a Catalunya, la difusió de l'individualisme de Kierkegaard? — «L'home més fort és el que roman tot sol». Ibsen, *Un enemic del poble*. — «El gran pecat que escapa a la gràcia... és el d'haver morta la vida de l'amor en un ésser humà». *John Gabriel Borkman*. — Llev de Bjørnson novel·les camperoles, articles politicoliteraris i parlaments de propaganda. — Personatge interessant per a mi: el pilot Salve Christiansen, de la novel·la *El pilot i sa dona* de Jonas Lie, és una naturalesa enèrgica, però la desconfiança i la por a ésser menyspreuat li constitueixen tal font d'inquietud, que tota sa personalitat en resulta perjudicada. Lo tràgic està de tal manera diluït en el transcurs del temps (en les novel·les de Jonas Lie) que passa com en la vida, i és que un no se'n dóna compte fins que es detura i medita. — «Escric sempre sota la mirada de Kierkegaard» i «Podem amidar la valor íntima d'un home per son grau de descontent, o, millor, per la dificultat que troba de satisfer-se. I nogensmenys la benaurança és el nostre objectiu i aquest objectiu no el podem assolir sinó a condició de renunciar a l'esperança d'estar satisfets» (A. Kielland). — «Els joves no comprenen els vells, però de des el més pregon del meu cor desig que tinguin joventut a bastament, perquè només amb ella comprem la nostra experiència» (Arne Garborg, llegir sos escrits de propaganda del *maal*).